

Corpse Bride

Kärlekens begränsningar och dess förmåga att övervinna allt. Arketypiska kärleksförhållanden och en gammal rysk folksaga ligger till grund för denna fantasidignande dockanimation av gotskräckmästaren Tim Burton. "Tills döden skiljer oss åt" är ett löfte som får ny innebörd då unge Victor av misstag äktar en vacker flicka som dessvärre visar sig vara ett lik. *Corpse Bride* är underhållande, en "dance macabre" där det är döden som leker snarare än livet. Den som dör får se.

Rekommenderad från åk 5

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Fiskmånglarparet Nell och William Van Dort hoppas att avancera i den lilla stadens societet då deras son Victor snart skall giftas bort med aristokratiska Victoria Everglot. Hennes föräldrar, Maudeline och Finney är inte lika förtjusta, men eftersom deras urgamla förmögenhet är närmast uttraderad försöker de rädda situationen genom att gifta bort dottern med en "nouveau riche"

Bröllopsrepetitionerna kommer snart av sig när Victor, trots att han fattat tycke för Victoria, inte lyckas formulera vare sig äktenskapslöften eller hålla ordning på ringen. Skamsen ger han sig ut i den mörka natten för att öva.

Ur marken sticker något knotigt fingerliknande upp och när Victor på skoj trär på vigselringen, medan han ber handen om att bli hans, får han det rungande svaret: Ja! Platsen visar sig vara en gammal övervuxen kyrkogård och ett kvinnoskelett kommer upp ur jorden överlyckligt över att ha funnit en äkta make.

Victor svimmar av fasa, och när han vaknar upp inser han att han hamnat i dödsriket. Förvånande nog verkar dock tillvaron vara både lättare och gladare än i den dystra staden. Victor, som till och med återförenas med sin döda hund Scraps, finner sig på något sätt tillrätta. Han känner också medlidande med Emily, som skelettet heter, som på sin bröllopsdag övergavs av sin till-

tänkta och som sedan dess osaligt väntat på att bli gift i sin alltmer söndermultnade bröllopsklänning.

Hemlängtan tar dock snart över och Victor övertalar Emily att de skall ta sig upp till de levande. Inte minst skulle han vilja presentera henne för sina föräldrar. Emily lyckas att förflytta de bägge med hjälp av en trollkarlsbekant.

Väl uppe inser dock Emily att Victor bara lurat henne. Han vill i själva verket återförenas med Victoria. För att återbörda sig och Victor till dödsriket utnyttjar Emily trollformen ”Hop Scotch” som hon fått av trollkarlen.

Victoria hinner dock till sin förskräckelse inse att Victor råkat gifta sig med en död flicka. När hon berättar detta för sina föräldrar tror de naturligtvis att hon håller på att bli tokig och när den osympatiske och föregivet förmögne Lord Kreti erbjuder sig att gifta sig med henne blir de glada att i alla fall någon förbarmar sig (och att bröllopstårtan inte behöver förfaras).

Emily gör å sin sida allt för att behålla Victor nere hos sig men inser att deras äktenskap bokstavligen är dömt eftersom ”tills döden skiljer oss åt” redan är ett faktum. Deras enda chans till evig förening är att Victor dricker en dödlig brygd och att han innan han gör det lovar att älska henne i nöd och lust. Detta löfte måste dock tas uppe hos de levande vilket Victor går med på.

Alla i ”undervåningen” blir entusiastiska över ett bröllop ”däruppe” och de beger sig sålunda med pompa, ståt och tårta för att genomföra ceremonien.

När de dyker upp på bröllopsmiddagen mellan Victoria och Lord Kreti skrämmer de först slag på sällskapet. Men efter hand upptäcker de att det är idel bekanta ansikten bland döingarna. Fruar och äkta män, barn och föräldrar, hussar och mattar, återförenas för en kort stund.

De döda drar vidare till kyrkan för att genomföra ”ceremonin” där Emily och Victor skall vigas ”på riktigt”. Pastor Galswells gör ett försök att mota de döda i kyrkporten utan att lyckas.

Samtidigt har Lord Kreti insett att Victoria inte alls är rik. Victoria har å sin sida förstått att Kreti bara velat åt hennes pengar och hon flyr till kyrkan för att se sin älskade ”giftas bort”.

När Victor skall dricka av giftet och lova Emily att hennes ”bägare aldrig skall tömmas” blir Emily ångerfull. Hon som själv blev berövad sin dröm om giftermål håller nu på att göra samma sak mot Victoria.

Då dyker Lord Kreti upp och påminner Emily att det var han som en gång övergav henne vid altaret, till och med dödade henne och stal hennes hemgift.

Efter tumult, där Lord Kreti duellerat med Victor som försökt hindra lorden att slita med sig Victoria (eftersom han anser sig ha rätt till sin fru), fattar den ovetande Lorden giftbägaren som står vid altaret och tömmer den. Medan dödsryckningarna sprider sig i hans kropp omringas han av de döda som gladeligen tar honom med en trappa ner. Victor återförenas med sin Victoria. Emily som är tacksam att Victor löst henne från förbannelsen upplöses i ett moln av fjärlilar.

Att besvärja döden

I *Corpse Bride* sjunger benranglena sorglöst från krogscenen:

”Dö, dö, alla blir vi till stoft

men var inte rädd

det är ganska soft.

Döden kan inte en käft snacka kull

när vår tid är slut blir vi alla till mull.”

Den värld som möter Victor i underjorden är varken något mörkt Hades eller brinnande inferno. Snarare en livlig vaudevillescen där de döda roar sig kungligt. Till skillnad från de levandes viktoriaiska, gråkalla tillvaro är de dödas rike färgsprakande och varmt.

De hädangångna ser ut som när de dog. Frusna i sin gärning. Dog de av ett svärd genom kroppen sitter det kvar, små hålögda barn går klädda i finaste sjömanskostymer medan andras kläder hunnit längre i nedbrytningsprocessen och tillbringar sin evighet iförda endast ett plommonstop. Emily, som dog av brustet hjärta, bär sin multnande bröllopsklänning som hon begravts i.

- Tim Burton har sin egen vision av tillvaron efter detta. Ett ställe där allt blir bättre, vardagliga problem blir oviktiga och sammanhållningen är på topp. Inte minst framstår den som ett löfte om att vi alla kommer att återse dem vi en gång älskat i livet. Våra föräldrar, makar eller barn. Till och med hundar. Är det en bild ni själva kan föreställa er? På vilket sätt kan en sådan bild vara trösterik? Har ni andra bilder? Hur talar man om döden? Kan ni göra det med era vänner eller föräldrar?

Burtons skildring är en sekulariserad bild av livet efter döden, en ironisk skrattspegel av kristendomens uppdelning i himmel och helvete. Kyrkans beskrivs som en hycklande makt med allt för stort inflytande representerad av den elakt karikerade biskopen Galswells som varken tycks ha något till övers för döda eller levande.

- Andra religioner kan ha en helt annan syn på döden och livet efter detta. Jämför t ex kristendomen och islam med buddhismen och hinduismen. Diskutera om ni känner till andra sätt att hantera döden i andra delar av världen. Finns det folk som har ett vänskapligt förhållande till döden och de döda?

Döden är fortfarande ett av vår tids tabun och tabun lockar till provokation. Inte minst i humorns form. I *Corpse Bride* försitts inga chanser att göra poäng av döden och dess attribut. Inga gränser verkar finnas för hur många skepnader ett benrangelt kan anta, dödens dubbelydighet utnyttjas maximalt och regelrätta slapstickskämt tar udden av de mest fasansfulla dödsqual. Ordvitsarna, som fungerar bäst på engelska, avlöser varandra. Underjorden blir ett ställe ”to die for”, benranglen vet vad det vill säga att ”pick up the pieces” och ”dead end” får en mer konkret innebörd en trappa ner. Det svänger rejält om Mr Bonejangle (jfr Mr Bojangle) och självklart är spindeln, som sjunger en sång om hur överskattad de levandes värld är, en ”black widow”.

- Fundera över vårt behov av att skämta om döden? Finns det något som inte passar sig att skoja om? Är det något i filmen som ni uppfattar som respektlöst?

Filmen utspelar sig i gränslandet mellan de levandes och de dödas värld. När Victor mött Emily tillhör han inte riktigt någon av dem. Emily som mördades av Lord Kreti lever också i en slags limbo eftersom hennes öde är att inte komma till ro förrän hon blivit gift. Hennes tillvaro som osalig inger en känsla av identitetskris och tvivel på det egna värdet. När Victor till slut erbjuder sig att gifta sig med henne ser hon det som en befrielse men den verkliga friheten består i att själv offra sig. Först sedan hon avstår från den världsliga lyckan och kärleken kan hon få ro.

- När vi tänker på döden är det en av de mest skrämmande tankarna kanske den att begravas levande. Tanken på att befinna sig i en slags mellandimension inger oss med fasa. Levande döda, zombies, eller om man kallar dem spöken, är därför särskilt vanliga i skräckfilm. Är ni rädda för döden? Vilka känslor väcker tankarna kring döden? Vilka behov fyller skräckfilm hos oss?

- I inledningen ritar Victor en fjäril som frigör sig från papperet och flyger ut genom fönstret. I slutet när Emily avstått från Victor uppgår hennes kropp i en svärm av fjärilar som lyfter mot himlen. Fjärilen symboliserar både en slags pånyttfödelse och en känsla av lätthet och frihet. Fundera över vilka symboler för döden ni känner till, både positiva och negativa. Teckna gärna och berätta vilka känslor dessa symboler kan förmedla.

Myten om den omöjliga kärleken

Arketyper av den mest romantiska kärleken är också den omöjliga. Den som hindras av klass, pengar, nationalitet, religion eller geografiska avstånd. Den är lika gammal som människans diktning och upphör aldrig att fascinera oss. ”Ty inga älskande har lidit så. Som Julia och hennes Romeo.” Sluttrader ur litteraturens och dramatikens mest kända kärlekstragedi.

Corpse Bride har hämtat mycket inspiration från Shakespeares kärlekspar men samtidigt komplicerat scenariot. Den inbyggda motsättningen mellan två, om inte rivaliserande, så diametralt olika familjer finns i Everglots och Van Dorts. Även stråk från den medeltida sagan om Tristan och Isolde gör sig påmind. Ett ungt par som inte kan få varandra, brustna hjärtan och valet att följa sin älskade i döden.

Men filmens kärna är en betydligt mer tillspetsad relationsproblematik, den mellan Victor och den döda Emily. ”Tills döden skiljer oss åt” har ju redan inträffat och den unge mannen ställs inför valet att följa Emily i döden om de skall förenas. Även i detta finns en rad paralleller till klassiska teman. Den grekiska myten om Orfeus som hämtade sin älskade Eurydike från underjorden och som också förlorade henne då han trots sitt löfte vände sig om innan de nått upp till jordytan, eller H C Andersens *Den lilla sjöjungfrun*, som offrade sig för kärleken och blev till skum på vågorna.

- Varför engagerar dessa historier oss så? Läs om dessa gamla sagor och se vilka likheter ni kan finna med filmen. Vilka andra kärleksöden kommer ni att tänka på när ni ser *Corpse Bride*?

- Olika kulturell bakgrund, religiösa skillnader och familjetraditioner är i många kulturer ett konkret hinder för unga människor som själva vill välja vem de skall leva med. EU-medlem eller ej, muslim eller kristen, hedersrelaterade äktenskapsarrangemang. Vilka hinder kan vi tänka oss för en kärlekshistoria av idag? Kan hinder ibland förvandlas till drivkraft?

Julia tar sitt liv genom att sticka en dolk i sitt hjärta då hon tror att hennes sovande Romeo är död och Isolde dör av brustet hjärta i sympati med sin dödligt sårade Tristan; att gå i döden, ”dricka tidlöshetens vin”, för den man älskar. Styrkan i dessa öden ligger inte minst i den osvikliga tron på sin kärlek och viljan att ge sitt liv för den. Även om det verkar vara något som hör myterna till är det ett ideal som aldrig upphör att fångsla. Under kriget i Bosnien kunde vi läsa om Romeo och Julia i Sarajevo. Det vill säga den serbiske pojken Bosko och den muslimska flickan Admira som mötte döden när de tillsammans sköts 1993 på Vrbanjabron. Deras död förvandlades till symbolik i medierna eftersom de låg kvar i ett ”ingenmansland” där ingen tog hand om deras kroppar.

- Fundera över varför den självupppoffrande kärleken ofta skildras så idealiserande. Kan man gå i döden för den man älskar? Hur ser ni på den romantiska bilden av kärlek och död i symbios?

En viktoriansk fond

Drottning Victoria regerade över Storbritannien och dess kolonier 1837 till 1901. Hennes regim präglades av puritanism, sedlighet och stränghet och viktoriansk har blivit ett begrepp både på en epok och en moralisk hållning.

Filmens anslag placerar oss i ett strikt samhälle styrt av lagar, moral och djupa klasskillnader. En viktoriansk värld driven till sin extrem. Det är heller ingen tillfällighet att två av huvudpersonerna heter Victor och Victoria. Victors föräldrar, paret Van Dort, är förmögna fiskmånglare med drömmar om att ”klättra upp till

samhällets gräddhylla". En förening mellan sonen och Victoria Everglot skulle ge deras familj anseende och tillgång till de fina salongerna. "Vi ska umgås med eliten. Dricka te i drottningssviten", sjunger de uppsluppet inför bröllopsrepetitionerna.

Everglots ryser å sin sida vid tanken på att offra dottern till ett gäng "trashanksaristokrater" men inser att denna ringallians blir familjens chans att "byta all fattigdomens skam mot ädla faders glans och glam".

Tillvaron i underjorden blir en effektiv motpol till det viktoriaiska samhället. Däruppe drivs människorna av pengar och status till den grad att de glömmar att uppskatta livet. Begränsade och snörda av korsetter och kvinnliga "förkläden" är kvinnornas situation en livlös utstakad mardröm där de betraktas mer som ägodelar än människor. I underjorden är kvinnfolket lite fräckare, tar för sig av livet och kommer med "förslag".

- Puritan- och klassperspektivet är en grundkonflikt som inbjuder till dualistiska skämt och omvända skrattpengingar. Presentationen av de bägge familjerna är talande men också hur de fortsättningsvis försöker upprätthålla, respektive erövra, sina roller. Fundera över hur filmen leker och ironiserar över klassmotsättningarna. Vilka poänger gör man av de levandes i det närmaste anemiska tillvaro jämfört med den livliga blodfulla stämningen i "bottenvåningen".

Animationens oändliga möjligheter

Tim Burton har gjort sig känd för en mängd fantasispakande, visuella och tekniskt raffinerade filmer. *Edward Scissorhands*, en Frankensteinsaga om ett pojkmönster som fått saxar istället för händer, komediskräckisen *Beetlejuice*, b-rymdfilmspastischen *Mars Attacks* och nu senast en filmatisering av Roald Dahls bok *Kalle och chokladfabriken*.

Burton, som började sin filmkarriär hos Disney, har även gjort den numera klassiska dockanimationen *The Nightmare Before Christmas* som tekniskt sett har mycket gemensamt med *Corpse Bride*.

Den liksom *Corpse Bride* är så kallade stop-motion-animationer. Det vill säga man använder sig av dockor, i *Corpse Brides* fall 60 cm höga stålskelett överdragna med "silikonskinn" som för hand regleras inför nästa bild. För att bara få Emily att blinka krävdes exempelvis 28 bilder. *Corpse Bride* tog 55 veckor att göra och 109 440 enskilda rutor bildade den drygt timplånga färdiga filmen.

- Dataanimation gör det idag möjligt att skapa i princip vilka hisnande effekter som helst med en förhållandevis liten personell insats. Ändå är det slående att de tre stora animationerna hösten 2005 är gjorda med tekniker i princip lika gamla som filmmediet (dock exceptionellt tekniskt förfinade). Burtons *Corpse Bride* arbetar med dockor, Nick Parks *Wallace & Gromit – Varulvskaninens förbannelse* är gjord med lerdockor och Hayao Miyazakis *Det levande slottet* är en klassisk tecknad animation. Lika slående är att spelfilmen mer och mer använder digitala animationseffekter. *King Kong* och *Narnia – Häxan och Lejonet* är även dessa exempel från 2005 där oerhört mycket är dataanimerat blandat med rena spelscener. Hur upplever ni de olika teknikerna? Är det en skillnad eller tar vi numera för givet att allt kan hända på bio utan att reflektera över hur det är gjort? Hur tror ni de tekniska möjligheterna påverkar vårt sätt att se på film i en vidare mening?

- *Corpse Bride* bygger på en gammal rysk folksaga som i sin tur hämtat inspiration från 1800-talet då antisemitiska strömningar rådde i Östeuropa. Det hände att unga judiska kvinnor mördades på väg till sina bröllop eftersom man såg dem som början på nya judiska familjer. De begravdes i sina brudklänningar. Kan man se *Corpse Bride* som en modern myt eller ställföreträdande folksaga?
- Influenserna är otaliga i det universum som är Burtons signum. Saga, myt och skräckfilm varvas med musikal, jazz- och rockopera. Särskilt förstjust är han i en slags tillspetsad gotisk estetik med kyrkogårdsromantik, besjälade skogar och spök- och monsterarketyper som huvudlösingar och grinande skelett. Halloweentraditioner, hårdrocksestetik och gothrockare; fundera över tjustningen i denna estetik sprängfylld med dödsymboler. Är det ett försök att provocera vuxenvärlden eller en sund bearbetning av livets mörka sidor?

Corpse Bride är också starkt påverkad av den tyska filmexpressionismen under mellankrigstiden. Gråsvarta färgskalor, halvbrytande kameravinklar, den expressiva ljussättningen och de skuggrika karaktärerna för tankarna till gamla svartvita klassiker som *Nosferatu*, *Dr Caligaris kabinett* och *Metropolis*.

- Expressionism går enkelt sett ut på att karaktärernas inre drama också tar sig uttryck i fysiska manifestationer. Miljöer, ljus och scenografi. Eftersom *Corpse Bride* är animerad har också karaktärernas själva fysionomier fått spegla deras egenskaper. Vekhet, ondskefullhet, arrogans, uppblåsthet, fryntlighet etc. Fundera över hur man arbetat fram dockornas utseende med utgångspunkt i skådespelarnas karaktäristika.

Produktionsuppgifter

USA, Storbritannien 2005

Manus: John August, Carolline Thompson & Pamela Pettler

Producent: Tim Burton & Allison Abbate

Regi: Tim Burton & Mike Johnson

Foto: Pete Kozachik

Klippning: Jonathan Lucas

Musik & sånger: Danny Elfman

I rollerna (röster)

Victor Van Dort – Johnny Depp

Corpse Bride – Helena Bonham Carter

Victoria Everglot – Emily Watson

Nell Van Dort – Tracey Ullman

William Van Dort – Paul Whitehouse

Maudeline Everglot – Joanna Lumley

Finney Everglot – Albert Finney

Tekniska uppgifter

Speltid: 77 min

Format: Vidfilm

Ljudsystem: SR/SR-D/SDDS/DTS

Censur: från 7 år

Svensk premiär: 2 december 2005

Distribution

Sandrew Metronome Box 5612, 114 86 Stockholm Tel 08-762 17 00, fax 08-10 38 50 www.sandmet.com